

BORDO SİYAH

DÜNYA KLASİKLERİ - ÖYKÜ

İNSAN NE İLE YAŞAR

TOLSTOY

ÇEVİREN: VEYSEL ATAYMAN

DÜNYA KLASİKLERİ

İNSAN NE İLE YAŞAR

LEV NİKOLAYEViÇ TOLSTOY (1828-1910): YASNAYA POLYANA'DA DOĞDU. TOPRAK SAHİBİ ARİSTOKRAT BİR AİLENİN OĞLUDUR. KÜÇÜK YAŞTA AİLESİNİ KAYBETMESİ TOLSTOYU ÖLÜM VE MUTLULUK ÜZERİNE HAYLİ KESKİN SORULAR SORMAYA VE DÜŞÜNCELER ÜRETMEYE YÖNELTİ. İNSANLIK TARİHİNİ HÜKÜMETLERİN AHLAKİ ÇÖKÜŞÜYLE BİREYLERİN BUNA DİRENİŞLERİNİN TARİHİ OLARAK ANLAYAN TOLSTOY, SOSYAL DÜZENİN, AHLAKİ GELİŞMEYLE DÜZELECEĞİNE İNANDI. ESERLERİNDEN BAZILARI; ANNA KARENİNA, SAVAŞ VE BARIŞ, SİVASTOPOL AĞUSTOS 1855, İVAN İLYİÇ'İN ÖLÜMÜ, KAZAKLAR, KREUTZER SONAT, ŞEYTAN, DİRİLİŞ, NEREDE SEVGİ ORADA TANRI, KATYA, EFENDİ İLE UŞAK, KARANLIĞIN KUDRETİDİR.

EDİTÖR

VEYSEL ATAYMAN: 1941'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI VE FELSEFE ÖĞRENİMİ GÖRDÜ. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ MÜTERCİM TERCÜMANLIK BÖLÜMÜNDE UZUN YILLAR DERS VERDİ. HALEN AYNI BÖLÜMDE YÜKSEK LİSANS DERSLERİNE GİRMEYE DEVAM ETMEKTEDİR. FELSEFE, SİNEMA VE EDEBİYAT ALANINDA ÇOK SAYIDA MAKALE, DERLEME VE TELİF KİTABI YAYINLANDI. ÖZELLİKLE SİNEMA HAKKINDAKİ ÖNCÜ DEĞERLENDİRMELERİ NEDENİYLE HATIRI SAYILIR BİR HAYRAN KİTLESİNE SAHİP OLAN ATAYMAN, ÇEŞİTLİ YERLERDE VERDİĞİ SEMİNERLERLE OKURLARIYLA TEMASINI HEP SICAK TUTTU. BORDO SİYAH YAYINLARI'NIN DÜNYA KLASİKLERİ EDİTÖRLÜĞÜ GÖREVİNİ YÜRÜTTÜĞÜ SIRA DA ÇOK SAYIDA DÜNYA KLASİĞİNE EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÖNSÖZLER VE NOTLAR YAZDI. YÜZE YAKIN ÇEVİRİSİ YAYINLANDI. 2009 YILINDA DİL DERNEĞİ TARAFINDAN TÜRKİYE'NİN EN PRESTİJLİ ÇEVİRİ ÖDÜLLERİNDEN BİRİ OLAN ÖMER ASIM AKSOY ÖDÜLÜ'NE LAYIK GÖRÜLDÜ.

ÇEVİREN

GÜNAY KIZILIRMAK: 1981'DE HAYMANA'DA DOĞDU. 1994 YILINDA AİLESİYLE BİRLİKTE KUZEY KAFKASYA'DAKİ ADIGEY BÖLGESİNE YERLEŞTİ. ORTA ÖĞRENİMİNİ BURADA TAMAMLADIKTAN SONRA ADIGEY DEVLET ÜNİVERSİTESİ'NDE RUS FİLOLOJİSİ OKUDU. ÜNİVERSİTEDEN SONRA EDEBİYAT ÇEVİRİLERİYLE UĞRAŞTI. 2006 YILINDAN BU YANA ANKARA'DA YAŞIYOR. ÇEVİRDİĞİ KİTAPLAR ARASINDA PUŞKİN'DEN YÜZBAŞI'NIN KIZI, DOSTOYEVSKI'DEN ÖTEKİ BEN, GOGOL'DEN ÖLÜ CANLAR, TURGENYEV'DEN BABALAR VE OĞULLAR.

LEV NİKOLAYEViÇ TOLSTOY

(D. 9 Eylül 1828, Yasnaya Polyana –  . 20 Kasım 1910, Astapovo, Ryazan, Rus  arlığı)

Dünyanın en büyük romancılardan sayılan Rus yazar ve düşünür. Toprak sahibi soylu bir ailenin oğluydu; küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Tolstoy'u akrabaları yeti tirdi. Özel öğretmenlerden ders aldıktan sonra Kazan  niversitesi'ne girdi. Resm  eğitime duyduğu tepkiyle 1847'de Yasnaya Polyana'ya döndü, ardından orduya yazıldı; Kırım'da sava tı. Boş zamanlarını yazmakla geçirerek, yayımlanmış ilk kitabı *Detstvo*'yu ( ocukluk; 1852) tamamladı. Bu otobiyografik kitabın devamı niteliğindeki *Otro estvo* ( lk Gençlik) 1859'da yayımlandı. Kafkaslar'da yaşadıklarına dayanan *Nabeg* (Baskın; 1853) ve *Rubka Lesa* (Ağaç Keskme ; 1855) adlı ilk öykülerinde ise savaş temasını i ledi. Bu öykülerindeki yalancı kahramanlık eleştirisi, *Sevastopolskiye rasskazi*'nin (Sivastopol; 1855-56) temel konusuydu.

1857'de Fransa, İsviçre ve Almanya'yı kapsayan bir geziye çıkan Tolstoy, yolculuklarından esinlenerek yazdığı öykülerinin ele tirilmesine aldırmadı ve yazmayı sürdürdü. 1855-63 arasında yazdığı *Tri Smerti* (    l m), *Semeynoye S astye* (Samimi Saa-det) ve *Poliku ka* gibi öykülerinde daha çok ahlaki sorunlara ağırlık verdi. İnsanın doğal durumuyla toplum tarafından bozulmuşluğu arasındaki karşıtlığı ise *Kazaki* (Kazaklar; 1863) adlı yapıtında büyük bir ustalıkla i ledi.

1850'lerin sonlarında köylülerin eğitimsizliğini sorun olarak görmeye ba layan Tolstoy, Yasnaya

Polyana'ya döndüğünde köylü çocuklar için açtığı okulda ilerici eğitim yöntemlerini başarıyla uyguladı. 1860-61 yıllarında çıktığı ikinci Avrupa yolculuğu sırasında ise gittiği ülkelerde uygulanan eğitim kuramlarını inceledi; bir eğitim dergisi ve ders kitapları çıkardı. 1862'de Sonya (Sofya) Andreyevna Bers'le evlendikten sonra eğitim üzerine çalışmalarını bırakan Tolstoy'un on üç çocuğu oldu. Topraklarını başarıyla yönetti, yazmaya başladı: *Savaş ve Barış* ile *Anna Karenina*'yı bu dönemde yarattı. Ancak *Anna Karenina*'yı bitirdiğinde Tolstoy, hayatından memnun değildi; bunalıma sürüklendi. 1878-79'da yazdığı *İspoved'*te (İtikatname) yaşamın anlamını ararken, 1879'da bunalımın doruğuna ulaştı.

Kilise otoritesini reddeden Tolstoy, 1901'de aforoz edildi. Bununla beraber, hükümete ve özel mülkiyete karşı çıktı; ancak ailesinin isteğine karşı çıkamadı ve mülkünü yasal olarak aile üyelerine devretti. Bu dönemden sonra zamanının çoğunu din, toplum, ahlak ve sanat konularındaki görüşlerini açıkladığı yazılara ayırdı: Rus Ortodoks Kilisesi'ni eleştirdi, yoksulluğun nedenlerini ele aldı. Bunalım döneminin ardından ahlaki amaçlı birçok masal ve öykü yazdı: *Çem Lyudi jivi* (İnsan Ne ile Yaşar?; 1881), *Dva Starika* (İki Yaşlı Adam; 1885), *Smert İvana İliça* (İvan İlyiç'in Ölümü; 1886), *Kreytserova Sonata* (Kreutzer Sonat; 1891).

Günlük yaşamını da görüşleri doğrultusunda değiştirmeye çalışan Tolstoy içki ve tütünü bıraktı, basit köylü kıyafetleriyle dolaşmaya başladı. Görüşleri ülke içinde benimsendikçe özellikle gençler arasında giderek daha çok sevmeye başladı ve Yasnaya Polyana sık sık ziyaret edilen bir yer haline geldi. Karısının 1880 öncesi yapıtlarının yayın hakkını ele geçirmesi üzerine son dönem yapıtlarının yayınlanmasını istemedi. Bu döneme ait en bilindik yapıtları *Hadji Murat* (Hacı Murat; 1911) ve *Otets Sergi*'dir (Sergey Baba; 1911).

Tiyatroyu sanatın en etkili alanı olarak gören yazarın 1888'de sahnelediği en başarılı oyunu *Vlast timi* (Karanlığın Kudreti) bir trajedi, *Plodi prosveşçeniya* (Eğitimin Meyveleri) ise aristokrasiyi yeren bir komediydi. Tamamlayamadığı otobiyografik nitelikteki *İ svet to tme svetiŭ*'nin (Karanlıkta Bir Işık) kahramanı, ailesine kendi inançlarını benimsetemeyen biri, 1902'de yazdığı *Jivop trup*'unki de (Yaşayan Ölü) bir sarhoştur. Tolstoy'un oyunlarında son dönem yapıtlarında görülen ahlakçılığın yerini insanların kusurlarına anlayışla bakan, sıcak bir yaklaşım almıştı.

Ailesinin sürdüğü yaşam ve inançlarının gerektirdiği basit yaşam arasında kalan Tolstoy gizlice malikânesini terk etti ve zatürreeden Astapovo istasyonunda bitkin düşerek öldü.

Tolstoy'un dilimize çevrilmiş diğer yapıtları arasında *Gde Lyubov, tamı Bog* (Nerede Sevgi Orada Tanrı; 1934), *Katya* (1901), *Hozyaini i rabotnik* (Efendi ile Uşak; 1936), *Skazka ob İvane* (Budala İvan; 1947) bulunur. Yapıtlarının yayımlanmış en eksiksiz baskısı, doğumunun 100. yılından başlanarak 30 yılda tamamlanan 90 ciltlik *Lev Nikolayeviç Tolstoy, Polnoe sobranie soçineniy*'dir.

ÖNSÖZ

Tolstoy, *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina* ve *Di-riliş* gibi dev romanlarıyla Rusya gerçekliğini yansıtmaya çalışırken; onun "toplumsal varlığı", yani köklü bir soylu sınıfın üyesi olma özelliği, gerek bu dev romanlarda gerekse de öykülerinde ve az sayıdaki oyununda karşımıza ilginç ve yer yer çelişkilerle dolu bir arayışın da serüvenini çıkartır. Rusya'da çarlık rejiminin topluma ve dışa kapalı "iktidarı" özellikle Avrupa'da, "Aydınlanma hareketinin" getirdiği politik özgürlük arayışlarına bir set oluşturmaktadır. Batı'da ulusal devletlerin sınırları oluşurken, demokratik-parlamente sistem burjuva sınıfının ve alt sınıfların baskısıyla kendini dayatmaya çalışırken, Rusya'da "Asya tarzı" bir kapitalizm henüz "feodal" yapıyı ve buna bağlı üstyapıyı tasfiye edememiştir; toprak ağalığı sistemi belirleyici ağırlığını korumaktadır. 1861'de köylünün "köleliğini" yasal olarak kaldıran adım atıldığında, Rusya, "Dekabristler Ayaklanması" gibi başını soylu sınıfın çektiği politik girişimlere sahne olmuş, ama reform ve demokratikleşme talepleri hep askıya alınmıştır.

Tolstoy gerçeğe, Rus toplumuna ve üst sınıflara hep bir tür taşra perspektifinden bakmıştır.

Özellikle *Anna Karenina*'da, kapitalizmin beraberinde getirdiği yeni ilişkilerin yansımaları belirgindir. Toprak aristokrasisinin Rusya'daki gelişmeye ilişkin arayış ve yorumlarını, politik ve ekonomik görüşlerini, bu romandaki diyaloglarda sıkça buluruz. Rusya değişmektedir, ama Çarlığın dışa kapalı rejimi, Rus insanının karşısına bir tür

hantal, korunmalı, değişme yeteneğini yitirmiş, ölü bir "aygıt" koymaktadır. Ne üst sınıflar ne de halk ve köylü kitleleri bu aygıta karşı bir şey yapabilecek durumdadırlar. Gorki* romanlarının bu dönemlere ait verilerinden de bildiğimiz gibi yeni kapitalist ilişkiler önce acımasız bir orta sınıf (tüccar sınıfı) üzerinden sermaye birikim süreçlerini hızlandırmaya çalışmaktadır.

Ayrıca Slavcılık-Modernizm (Avrupacılık) gibi, bugün bile bizim hâlâ gündemde tuttuğumuz Doğu-Batı tercihine ilişkin bir sosyo-kültürel tartışma sürüp gitmektedir.

Tolstoy, öteki Rus yazarlarına göre daha kapalıdır kendi dünyasına. 1848 devrimlerinin çalkantısının ona hiçbir etkisi olmamıştır örneğin. Dünyayı değiştirmeye yönelik haklı bir şiddeti benimsemez. Durmadan sorunlara öneri getirmekten de geri durmaz. Bu önerileri, Tanrı'ya inanca sığınmaktan, yardım ve hayır cemaatleri hayallerine kadar uzanır. Soyut, ütöpik öneriler gerçekliği zorlar durur.

Öte yandan onun *İvan İlyiç'in Ölümü*, *Kreutzer Sonat* gibi ünlü uzun anlatıları, insana yabancılaşan bu dış dünyaya ilişkin model öyküler sunarlar. Çarlık Rusya'sının bir bürokratı olan yargıç İlyiç, insan olma özelliklerini ve bireyi hiçe sayan bu kapalı aygıtın bir "dişlisine" dönüşmüştür örneğin. Kendisi aniden amansız bir hastalığın pençesine düştüğünde, bu kez de onu tedavi eden doktor, ona bir "ruhsuz nesne" gibi muamele eder.

Demek ki, adını koymasa bile, feodalizmin tarihe gömülme aşamasında vahşice hayata saldıran kapitalizmin, insafsız çarlık rejimiyle oluşturduğu uzlaşma, insanların karşısına Kafka'nın** *Ceza Sömürgesi*'ndeki makine gibi dikilmiştir. Köhne, ama acımasız bir aygıttır bu.

* Maksim Gorki (1868-1936): Rus öykü, oyun ve roman yazarı.

** Franz Kafka (1883-1924): Çek asıllı Avusturyalı öykü ve roman yazarı.

Elinizdeki uzun öykü ise bu iki öyküden farklı bir dünyaya götürür bizi. Kutsal kitaplardan tanıdığımız "kıssadan hisse" veren o "mucize hikayeleri" gibi bir olay çıkar burada karşımıza.

Aklıma Tolstoy'dan yaklaşık elli yıl sonra ortaya çıkan Frank Capra sinemasından bildiğimiz, iyilik-sever insanlar ile yeryüzüne inen meleklerin birbine karıştığı filmler geliyor. Melek ya da bu dünyadan olmayan bir güç, insana doğru yolu gösterir; onda olduğunu bildiği, ama dünyevi yıpranmanın içinde kendindeki bu gücün farkında olmayan insanı "aydınlatır" "Uyanma", "kurtuluşa erme" gibi dini bir süreçtir söz konusu olan ve harekete geçirilmesi için bu "dış misyoncunun" müdahalesi ya da uyarması şarttır.

Öyleyse "uyumaktadır" insan genellikle, gerçeği görmemektedir; ne kadar yoksul olursa olsun, içindeki Tanrı'nın onun içine yerleştirdiği "sevginin" gücünü unutmaktadır. Toprak sahibi Tolstoy, sırtına giyecek gömleği, ayağına çekecek çizmesi olmayan köylüsüne önemli bir hatırlatma(!) yapmayı görev bilmiş olmalı.

Veysel Atayman
Ocak 2006, İstanbul

İNSAN NE İLE YAŞAR

Ölümden yaşama geçtiğimizi biliriz, çünkü kardeşlerimizi seviyoruz; kardeşini sevmeyen ölümden kalır. (Yuhanna 1, III, 14)*

Dünyada bolluk içinde yaşayan, fakat kardeşinin yoksulluğunu gördüğünde ona kalbini kapayanın, Tanrı sevgisi nasıl barınabilir içinde? (III, 17)

Çocukların! Sözle yahut dille değil, işle ve gerçeikle sevelim. (III, 18)

Sevgi Tanrı'dandır; her seven de Tanrı'dan gelir. Tanrı'yı bilir. (IV, 7)

Sevmeyen, Tanrı'yı tanımamıştır, çünkü Tanrı, sevgidir. (IV, 8)

Hiç kimse hiçbir zaman Tanrı'yı görmedi. Eğer birbirimizi seviyorsak, Tanrı içimizde demektir. (IV, 12)

Tanrı, sevgidir; seven, Tanrı'nın içinde, Tanrı da onun içindedir. (IV, 16)

* Yuhanna İncili: Yeni Ahit'teki dört İncil'den sonuncusu. Havarî Yuhanna tarafından yazıldığı kabul edilir.

*“Tannı'yı seviyorum” deyip de kardeşinden
nefret eden yalancıdır, zira gördüğü kardeşini
sevmezken, görmediği Tannı'yı nasıl sevebilir?
(IV. 20)*

Kunduracı, karısı ve çocuklarıyla birlikte bir köylünün yanında yaşıyordu. Kendisine ait ne evi ne toprağı vardı; ailesini, kunduracılıkla geçindiriyordu. Ekmek pahalı, yaptığı iş ucuzdu; eline geçeni aynı gün harcıyorlardı. Kunduracıyla karısının bir tane kürkleri vardı; o da çoktandır lime lime olmuştu; kunduracı, tam iki yıldır yeni bir kürk için koyun postu almaya niyetleniyordu.

Sonbahara doğru kunduracının biraz parası birikti: Üç ruble karısının sandığında duruyordu, köylülerden de beş ruble yirmi kapik* alacağı vardı.

Bir gün erkenden köyün yolunu tuttu kunduracı. Gömleğinin üzerine karısının pamuk ceketini giydi, onun da üzerine çuhadan kaftanını geçirdi, üç rublelik kâğıt parasını cebine sokuşturdu, dayanmak için bir eline bir değnek alıp kahvaltının hemen ardından yola koyuldu. Şöyle düşünüyordu: "Köylülerden toplayacağım beş rubleyi elimdeki üç rubleye ekler, kürk için koyun postu satın alırım."

Kunduracı, köye varınca önce kendisine borçlu olan köylülerden birinin yanına uğradı. Adam evde değildi; kadın, kocasını hafta

* Kapik (Kopek): Rublenin yüzde biri değerindeki para.

içi yollayacağına söz verdi, ama para vermedi. Kunduracı, başka bir köylüye uğradı; adam, parası olmadığına yemin ediyordu, onarılan çizmeleri için yalnızca yirmi kapık çıkarıp verebildi. Kunduracının aklına, postu borç olarak almak geldi, ama satıcı güvenmedi ona.

“Önce paranı getir,” dedi adam, “sonra istediğini seç beğen. Bilmez miyim ben sizin borçtan ne anladığınızı.”

Kunduracının hali beterdi; elinde, onarım işinden alabildiği yirmi kapık, bir de köylünün birinin, deriyle kaplaması için verdiği eski keçe çizmelerle kalakaldı.

Efkârlanan kunduracı, yirmi kapiğinin tümüyle votka içti; eve kürksüz dönecekti. Sabahleyin yola ilk çıktığında donacağını sanmıştı, oysa kafayı çektikten sonra, kürksüz de ısınabildiğini gördü. Kunduracı, kendi kendine konuşarak yol boyunca yürüyor, tek eliyle değneğini buz tutmuş toprağa vururken diğer eliyle de keçe çizmeleri sallıyordu.

“Ben,” diyordu, “kürküm olmasa da ısınabilirim. Ne de olsa bir kadeh votka yuvarladım, damarlarımda yanıyor şimdi. Gocuğa da gerek yok. Derdimi unutmuş yürüyorum işte şurada. Sapasağlam adamım ben! Neyim eksik? Kürksüz de yaşayabilirim. Aklıma bile gelmez kürk filan. Yalnız karım üzülecek. Hem insanın gücüne de gidiyor; o kadar çalışıp didiniyorsun, atlatıveriyorlar seni. Görürler ama bundan sonra, parasını getirmeyenin kafasındaki şapkayı çıkarıp alacağım, Tanrı biliyor ya, alacağım. Böyle şey mi olur? Yirmişer kapiklerle oyalıyorlar insanı! Yirmi kapiği ben ne yapayım! Ancak kafayı çekebilirim oncacık parayla. ‘Zor durumdayım,’ diyor. Sen

zor durumdasın da ben değil miyim? Senin en azından evin var, hayvanın var, her şeyin var, benim halimse belli; sen ekmeğini kendin yapıp yiyorsun, bense satın alıyorum. Nereden bulursan bul, haftada üç rubleyi ekmeğe sayacaksın. Şimdi eve vardığımda yine ekmek bitmiş olacak, yine bir buçuk ruble vereceğim. Paramı ödeyin benim kardeşim.”

Kunduracı, yol ayrımındaki çan kulesine yaklaştığında, tam kulenin arkasında bir beyazlık fark etti. Akşam karanlığı yavaş yavaş bastırıyordu. Kunduracı dikkatle baktı, ama ne olduğuna bir türlü karar veremedi beyazlığın. “Burada böyle bir taş yoktu eskiden,” diye düşündü, “bir hayvan mı ki bu yoksa? Hayır, hayvana da benzemiyor. Kafasına bakılırsa, daha çok insana benziyor, ama pek beyaz. Hem bir insan ne yapar ki burada?”

İyice görebilmek için biraz daha yakına geldi kunduracı. O da nesi? Gerçekten bir insandı bu... Canlı mıydı, ölü müydü bilinmez, çan kulesine yaslanmış, kıpırtısız ve çırılçıplak oturuyordu. Kunduracı korktuğunu hissetti, içinden şöyle dedi: “Birisi adamı öldürmüş, üzerindekiyi çıkarıp cesedini de buraya atmış. Sıkıysa git yanına şimdi, al başına belayı.”

Böylece kunduracı yoluna devam etti. Çan kulesinin öteki tarafına geçti; adam görünmüyordu artık. Kuleyi geride bırakınca, arkasına dönüp tekrar baktı; adam, artık kuleye yaslanmıyor, sanki ona bakıyormuş gibi kıpırdanıyordu. Kunduracı daha da korktu: “Yaklaştam mı, geçip gitsem mi? Yaklaşırsam, başıma bir iş gelebilir. Kim bilir neyin nesi, kimin fesidir bu adam? Övünülecek bir

iş için buralara düşmüş olamaz. Şimdi yanına gidersin, üstüne atlayıp boğmaya kalkar seni, kurtulamazsın da elinden. Boğmasa bile, başına bela olur. Çıplağın biriyle ne yapacaksın? Kendi üzerindeki çıkarıp verecek değilsin ya adama. Tanrı beni korusun!”

Kunduracı adımlarını sıklaştırdı. Fakat tam kulenin önünden geçip gidecekti ki, vicdanının sızladığını hissetti.

Yolun ortasında durup kaldı.

“Ne yaptığını sanıyorsun, Semyon?” dedi kendi kendisine. “Şuracıkta bir insan ölüyor, sense korkudan yanına varamıyor, geçip gidiyorsun. Çok mu zengin oldun yoksa? Malını yağmalayacaklar diye mi korkuyorsun? Ah, Syoma, ah, yazıklar olsun sana!”

Semyon geri döndü ve adama yaklaştı.

Semyon, adamın yanına gitti ve şöyle bir inceleyince, genç, gücü kuvveti yerinde birisi olduğunu gördü; vücudunda yara izi yoktu, yalnız soğuktan donduğu ve çok korktuğu görölüyordu; kuleye yaslanmış oturuyor, Semyon'un yüzüne bakmıyordu; bakışlarını kaldıramayacak kadar güçsüz düşmüştü sanki. Semyon biraz daha yaklaştı. Ve işte o anda birdenbire kendisine gelir gibi oldu adam, başını çevirdi, gözlerini aralayıp kunduracıya baktı. İşte bu bakışıyla sevdirdi ona kendisini. Elindeki keçe çizmeleri yere fırlattı Semyon, kemerini çözdü, kuşağını çizmelerin üzerine koydu, kaftanını çıkardı.

“Fazla lafa gerek yok!” dedi adama. “Giyin hadi! Hadi bakalım!”

Semyon, dirseğinden tutarak ayağa kaldırdığı adamın, ince, temiz bir bedeni olduğunu gördü; kollarında ve bacaklarında kırık yoktu, tatlı bir ifadeyle bakıyordu yüzüne. Kunduracı, kaftanını adamın omuzlarına attı; bir türlü kollarını içine geçiremiyordu adam. Giyinmesine yardım etti Semyon, belini de kuşakla bir güzel sardı.

Semyon, delik deşik kasketini de çıkarıp giydirecekti adama, ama başının üşüdüğünü hissetti ve “Benim kafa tamamen kel, onunsa kıvrıcık, uzun saçları var,” diye düşünerek

şapkasını geri giydi. “Ben en iyisi şu çizmeleri giydireyim ona.”

Adamı oturttu ve keçe çizmeleri ayaklarına giydirdi.

Giydirdi ve şöyle dedi kunduracı:

“İşte böyle, kardeş. Hadi şimdi biraz hareketlen ve ısınmaya bak. Dünya işlerini biz olmadan da hallederler. Yürüyebilecek misin sen?”

Adam duruyor, tatlı tatlı Semyon’a bakıyor, ama hiçbir şey söyleyemiyordu.

“Neden konuşmuyorsun? Kışı burada geçirecek değiliz ya. Eve ulaşmamız gerek. Hadi bakalım, al şu benim değneği, güçsüz düşmüşsün, ona dayanarak yürü. Kıpırdan biraz hadi!”

Adam yürümeye başladı. Adımları hafıftı, kunduracıdan geri kalmıyordu.

Semyon, “Kimlerdensin sen bakalım?” diye sordu.

“Buralı değilim.”

“Buralıların hepsini bilirim zaten. Çan kulesinin önüne nasıl düştün, onu soruyorum?”

“Söyleyemem.”

“Birileri kötülük mü etti?”

“Bana kimse kötülük etmedi. Tanrı cezalandırdı beni.”

“O belli bir şey, her şey Tanrı’dan... yine de bir yerlere tutunmak lazım hayatta. Nereye gideceksin sen?”

“Benim için her yer aynı.”

Semyon şaşırdı. Kötü birine benzemiyordu adam, konuşması da yumuşaktı, ama nedense kendisinden bahsetmek istemiyordu. Semyon, “Dünyanın bin türlü hali var,” diye geçirdi içinden ve adama dönüp, “O zaman

benim evime gidelim, biraz kendine gelirsin bari,” dedi.

Semyon yürüyor, yabancı da ondan geri kalmadan, yanı sıra ilerliyordu. R zg r  ıktı, soğuk, Semyon'un gömleğinin içine işledi; sarhoşluğu geçiyor,  ş meye başıyordu artık. Burnunu çekip, üzerindeki karısının ceketini koklarken şöyle düşünüyordu: “Al sana k rk... k rk almak için yola çıktın, kaftansız geri dönüyorsun, üstelik yanında da baldır ıplağın birini götürüyorsun. Matryona'nın hiç hoşuna gitmeyecek bu!” Matryona'yı düşününce sıkıntı basıyordu i ini Semyon'un. Oysa yanındaki genç adama baktığında,  an kulesinin önündeki bakışını anımsıyor, y reğ  titriyordu.

❖III❖

Semyon'un karısı, erkenden evi toparlamış, odun kesip su getirmiş, çocukları doyurmuş, kendisi de bir şeyler atıştırmış, oturuyordu. Düşüncelere dalmıştı. Ekmeği ne zaman mayalayacağını düşünüyordu: hemen mi, yoksa yarın mı? Büyük bir parça ekmek yenmemiş, duruyordu daha.

"Eğer Semyon," diye düşünüyordu kadın, "öğle yemeğini köyde yediyse, akşama fazla bir şey yemez, o zaman ekmeğimiz yarına da yeter."

Matryona elindeki ekmek parçasını evirip çevirerek şöyle diyordu içinden: "Şimdilik mayalamayayım. Zaten ancak bir ekmeklik unumuz kaldı. Cumaya kadar idare ediveririz."

Matryona, ekmeği kaldırdı ve kocasının gömleğini yamamak üzere masa başına geçti. Bir yandan yama yapıyor, bir yandan da Semyon'u düşünüyor, kürk için koyun postu alışını gözünün önüne getirmeye çalışıyordu.

"Postçu kandırmasa bari bizimkini. Çok saftır çok. Kendisi kimseyi aldatamaz, ama küçücük bir çocuk bile parmağında oynatabilir onu. Sekiz ruble para az değil. İyi bir kürk dikebiliriz. Sepilenmemiş* bile olsa,

* Sepileme: Deriyi ya da postu kullanılabilecek duruma getirmek için çeşitli işlemler uygulamak, tabaklamak.

kürk kürktür. Geçen kış neler çektik! Nehre bile gidemiyorduk, hiçbir yere gidemiyorduk. Mesela bugün ne var ne yok sırtına geçirip gitti köye, bana giyecek bir şey bırakmadı. Geç oldu. Artık dönmesi gerek. Kafa çekmeye gitmiş olmasın sakın benim şahin?"

Tam Matryona bunları düşünürken, kapı önündeki merdivenin basamakları gıcırdadı, içeri biri girdi. Matryona, elindeki iğneyi gömleğe batırıp sofaya çıktı. İki kişinin geldiğini gördü: Semyon ve şapkasız, keçe çizmeli bir adam.

Semyon'dan yayılan içki kokusu, kadının burnuna ulaşmakta gecikmedi. "Evet, içmiş," dedi içinden Matryona. Kocasının kaftansız, sırtında ceketle geldiğini, elinde hiçbir şey taşımadığını, öyle sus pus, mahcup bir vaziyette bakındığını fark edince kalbi sıkıştırdı Matryona'nın. "Paraları içkiye yatırıp gelmiş," diye düşündü. "Birlikte içtiği serseriye de yanında getirmiş üstelik."

Matryona, iki adamı yıkık dökük kulübeye aldı, kendisi de peşlerinden içeri girdi. Gelen yabancıнын genç ve zayıf olduğunu gördü; üzerindeki kaftanı hemen tanıdı. Altında gömlek filan da yoktu. İçeri girdiği gibi durmuş, hiç kıpırdamıyor, bakışlarını bile kaldırmıyordu. "İyi biri değil bu, korkuyor," diye geçirdi içinden Matryona.

Suratını astı, ocağın başına geçti, yeni gelenlerin ne yapacaklarını izlemeye koyuldu.

Semyon şapkasını çıkardı, hiçbir şey olmamış gibi sıranın üzerine oturdu ve, "Evet, Matryona," dedi, "yemeğimizi hazırla bakalım!"

Matryona, bir şeyler homurdandı. Ocağın yanında kıpırdamadan duruyor, bir kocasına,

bir yabancı adama bakıyor ve yalnızca başını sallamakla yetiniyordu. Semyon, karısının öfkeli olduğunu görüyordu gerçi, ama yapacak bir şey yoktu. Yine hiçbir şey olmamış gibi yabancının elini tuttu.

“Otur, kardeş,” dedi, “yemek yiyeceğiz.” Genç adam, sıraya oturdu.

“Ne o, yoksa yemek pişirmedin mi?”

Matryona çılgına döndü.

“Pişirdim, ama senin için değil. Görüyorum ki, aklını da içip bitirmişsin sen. Kürk almaya diye yola çıktın, kaftansız geri döndün, bir de baldırıçıplak bir serseri getirdin yanında. Sizin gibi sarhoşlara yedirecek yemeğim yok benim.”

“Yeter Matryona, boş yere çenenin yorma! Önce, nasıl biri olduğunu sor, ondan sonra...”

“Parayı nerelerde harcadın, onu anlat!”

Semyon elini kaftanın cebine soktu, üç rublelik kâğıt parayı çıkardı, katlanmış paranın katlarını açtı.

“İşte para burada; Trifonov borcunu ödemedi, yarın getirecekmiş.”

Matryona daha da sinirlendi. Kocasını koyun postu almamış, tek kaftanlarını baldırıçıplağın birine giydirmiş, üstelik aynı serseriye tutup evlerine getirmişti demek...

Masanın üzerindeki kâğıt parayı kaptı ve saklamak üzere bir yere götürdü Matryona, bir yandan da söyleniyordu:

“Yemeğim filan yok. Bütün baldırıçıplak serserileri biz doyuramayız.”

“Ah, Matryona, tut şu dilini biraz. Önce bir sana söylenenleri dinle...”

“Sarhoş bir budalanın sözünü dinleyeceğim de ne olacak? Boşuna değilmiş senin

gibi sarhoşla evlenmek istemeyişim. Annemin verdiği keten bezini de içkiye yatırdın; kûrk almaya gittin, kafayı çekip geri döndün.”

Semyon, yalnızca yirmi kapik harcadığını söylemek, yanındaki adamı nerede bulduğunu anlatmak istiyordu, ama Matryona ağzını açmasına bile fırsat vermiyor, aklına geleni sayıp döküyor, on yıl önce aralarında geçenleri başına kakıyordu kocasının.

Matryona konuştu, konuştu, en sonunda Semyon'un yanına vardı, üzerindeki kadın ceketinin koluna yapıştı.

“Ceketimi çıkar çabuk, bir o kalmıştı, onu da kendi sırtına geçirdin. Çıkar ceketimi, adi kôpek seni, şeytan canını alasıca!”

Soyunmaya çalışırken, ceketin kolunu tersyüz etti Semyon, kadın da bir ucundan asılınca, dikiş yerleri çatırdadı. Matryona, ceketini kaptığı gibi başına geçirdi ve kapıya yöneldi. Dışarı çıkacağını sandılar, fakat birden duraksadı; öfkesini yatıştıramıyor, hırsını çıkaracak bir şey arıyordu hâlâ, öte yandan evlerine gelen adamın nasıl biri olduğunu da pek merak ediyordu.

❖IV❖

Şöyle dedi Matryona:

“İyi bir adam olsa böyle çıplak dolaşmazdı. sırtında bir gömleği bile yok. Hayırlı bir iş becermiş olsan, bu cakalı beyefendiyi nerelerden bulup getirdiğini anlatırdın.”

“Söyledim ya, çan kulesinin önünde oturuyordu. cırlıçıplak, soğuktan donmuş. Yaz günü değil malum, öyle çıplak oturacak... Herhalde Tanrı çıkardı beni bunun karşısına, yoksa mahvolurdu. Ne yapsaydım? Dünyanın bin türlü hali var! Aldım, giydirdim, buraya getirdim. Öfkeni dindir biraz, Matryona, günahdır. Unutma bir gün hepimiz öleceğiz.”

Matryona kocasına tekrar çıkışacak gibi oldu, ama genç adama bakıp sustu. Delikanlı, sıranın ucuna ilişmiş, kıpırdamadan oturuyordu. Ellerini dizlerinin üzerinde kavuşturmuş, başını göğsüne eğmiş, gözlerini açmıyor, bir şey boğazını sıkarmışçasına yüzünü buruşturuyordu. Matryona sustu. Semyon şöyle dedi karısına:

“İçinde hiç Tanrı korkusu yok mu senin, Matryona. ha?!”

Bu sözü duyan Matryona tekrar delikanlıya baktı ve ansızın yüreğinin yumuşadığını hissetti. Kapının yanından çekildi, ocağın durduğu köşeye geçti, yiyecek bir şeyler çıkardı. Kâseyi masanın üzerine koydu, bar-

daklara kvas* doldurdu, ekmekten artan son parçayı çıkardı. Bıçak ve kaşıkları dizdi.

“Kaşıklayın bakalım,” dedi iki adama.

Semyon, genç adama masayı işaret etti.

“Geç hadi, delikanlı,” dedi ona.

Semyon ekmeği kesti, ufaladı, yemeye başladılar. Matryona da oturdu, koluyla masanın köşesine dayanarak delikanlıyı seyretmeye koyuldu.

Ve acıdı Matryona bu genç adama, sevdi onu. Bu arada birdenbire genç adamın da keyfi yerine geldi; yüzünü buruşturmayı bıraktı, önüne bakmaya bir son verip Matryona'ya baktı, gülümsedi.

Yemeklerini yediler; Matryona sofrayı topladı ve yabancıya, “Kimlerdensin ki sen?” diye sordu.

“Buralı değilim.”

“Yola nasıl düştün peki?”

“Söyleyemem.”

“Kim soydu seni böyle?”

“Tanrı cezalandırdı beni.”

“Öylece çınlçıplak mı yatıyordun?”

“Öylece çınlçıplak yatıyordum. Semyon beni gördü, halime acıdı, üzerindeki kaftanı çıkarıp bana giydirdi ve buraya gelmemi söyledi. Sen de beni yedirip içirdin, bana acıdın. Tanrı sizleri korusun!”

Matryona ayağa kalktı, pencereye yanaştı, az önce yamadığı gömleği alıp yabancıya uzattı; bir yerlerden bir de pantolon buldu, onu da verdi.

“Al şunları giyin, görüyorum ki, gömleğin bile yok. İstediyğin yere yat, ister asma kata, ister ocağın üstüne...”

* Bozaya benzer bir Rus içeceği.

Delikanlı, üzerindeki kaftanı çıkardı, gömlek ve pantolonu giydi, asma kata çıkıp yattı. Matryona ışığı söndürdü, kaftanı aldı ve kocasının yanına uzandı.

Matryona, kaftanın bir ucuyla üzerini örtmüş yatıyordu, ama gözüne uyku girmiyordu bir türlü; yabancıyı unutamıyordu.

Ekmeğin son parçasını da yediklerini, ertesi güne hiç ekmekleri kalmadığını, gömlek ve pantolonu yabancıya verdiğini hatırlayınca içi sıkılıyordu... Oysa adamın gülümsemesi gözünün önüne geldiğinde yüreğinin titrediğini hissediyordu.

Matryona uzun süre uyuyamadı; belli ki Semyon da uyuyamıyor, kaftanını çekiştirip duruyordu.

“Semyon!”

“Ha!”

“Ekmeğin sonunu yedik, yenisini de malalamamıştım. Yarın ne yaparız bilmiyorum. Komşu Malanya’dan mı istesem biraz?”

“Tanrı’nın yardımıyla bir çaresine bakarız.”

Kadın yattığı yerde sustu.

“İyi birine benziyor, ama kendinden pek bahsetmiyor niyeysel,” dedi sonra Matryona.

“Öyle gerekiyor anlaşılan.”

“Syom!”*

“Ha!”

“Biz elimizdekini insanlara veriyoruz da neden bize kimse hiçbir şey vermiyor?”

Semyon ne söyleyeceğini bilemiyordu. Şöyle dedi: “Yeter bu kadar gevezelik!” Hemen sonra arkasını dönüp uyudu.

* Semyon adının daha kısa ve samimi bir söylenişi.

Semyon ertesi sabah kalktığında çocuklar uyuyordu, karısı ise ekmek ödünç almak için komşularına gitmişti. Bir tek yabancı, eski pantolon ve gömleğiyle sıranın üzerine ilişmiş oturuyor, tavana bakıyordu. Ve yüzü, önceki güne göre daha aydınlıktı.

Şöyle dedi Semyon:

“Evet, kuzum, karnı yiyecek, sırtı giyecek ister insanın. Ekmeğini kazanmalısın. Bildiğin bir iş var mıdır?”

“Ben hiçbir işten anlamam.”

Semyon şaşırdı ve şöyle dedi:

“Yeter ki istesin, her işi öğrenebilir insan.”

“İnsanlar çalışıyor, ben de çalışacağım.”

“Adın ne senin?”

“Mihail.”

“Evet, Mihail, kendinden bahsetmek istemiyorsun. senin bileceğin şey, bahsetme, ama hayatını kazanman şart. Sözümden çıkmaz çalışırsan, ekmeğini veririm.”

“Tanrı seni korusun. Ne yapmam gerektiğini göster yeter, ben öğrenirim.”

Semyon, eline biraz iplik aldı, parmaklarına geçirdi ve halka şeklinde bükmeye koyuldu.

“Zor bir şey değil, bak şimdi...”

Mihail baktı, sonra o da parmaklarına iplik geçirdi ve hemen öğrendi bükmeyi.

Semyon, parça eklemeyi gösterdi ona. Mihail hemen öğrendi parça eklemeyi de. Ev sahibi, yn nasil süreceğini ve nasil dikeceğini gösterdi, Mihail bunları da hemen kavradı.

Semyon hangi işi gösterirse göstersin, ğrencisi hemen kavıyordu. Üç gün içinde, sanki yıllardır kunduracılık yaparmış gibi ayakkabı, çizme yapmaya başladı Mihail. Belini doğrultmadan çalışıyor, çok az yemek yiyor, iki iş arasında boşluk olursa hiç konuşmadan tavana bakıyordu. Dışarı çıkıyor, gevezelik etmiyor, kimseyle şakalaşmıyor, gülmüyordu.

Yalnızca bir kez gülümsediği görülmüştü: İlk geldiği akşam, kadın, kendisine yemek verdiğinde.

❖VI❖

Günler günleri, haftalar haftaları kovaladı ve aradan koca bir yıl geçti. Mihail, eskisi gibi Semyon'un yanında çalışıyordu. Ve Semyon'un işçisinin namı bütûn yöreye yayılmıştı; kimsenin, Semyon'un işçisi Mihail kadar temiz ve sağlam çizmeler yapamayacağını söylüyordu insanlar. Çevre köylerden de Semyon'a çizme yaptırmaya geliyorlardı artık; işleri epeyce yoluna girmişti.

Yine bir kış günû Semyon ve Mihail oturmuş çalışırlarken, yıkık dökük evlerinin önüne boyunlarında çan asılı üç atlı, üzeri kapalı bir araba yanaştı. Pencereden baktılar, arabanın tam evin önünde durduğunu gördüler. Arabacı yerinde oturan delikanlı fırlayıp efendisinin kapısını açtı. Kûrklû bir bey indi arabadan. İndi ve Semyon'un evine yönelip kapının önündeki basamakları tırmandı. Matryona dışarı fırladı, kapıları ardına değin açtı. Bey, biraz eğilerek girdi içeri, sonra tekrar dimdik kesildi, kafası neredeyse tavana değecekti, sanki bedeniyle bütûn odayı kaplıyordu.

Semyon ayağa kalktı, selam verdi; karşısında duran beyi şaşkınlıkla süzüyordu. Böylesine hiç rastlamamıştı doğrusu. Semyon kupkuru bir adamdı, Mihail de zayıf bir adamdı, Matryona desen, zaten kûrdan gibi incecikti; oysa bu bey, başka bir dünyadan

gelmiş gibiydi yoksul evlerine; suratı kıpkırmızı ve dolgun, ensesi bir öküzünki gibi genişti, demirden bir anıta benziyordu.

Beyefendi şöyle bir ofladıktan sonra kürkünü çıkardı, sıraya oturdu ve sordu:

“Baş kunduracı hanginiz?”

Semyon ileri çıktı ve “Benim, sayın bayım,” dedi.

Bey, kendi uşağına seslendi:

“Hey, Fedka, deriyi getir.”

Uşak, elinde bir bohça, aceleyle içeri girdi. Bey bohçayı aldı, masanın üzerine koydu.

“Çöz,” dedi uşağına. Uşak çözdü.

Bey, parmağıyla deriyi göstererek, “Evet, dinle şimdi beni kunduracı,” dedi Semyon’a, “bu deriyi görüyor musun?”

“Görüyorum, beyefendi hazretleri,” diye yanıtladı onu Semyon.

“Peki nasıl bir deri olduğunu anlayabiliyor musun?”

Semyon, önünde duran malzemeye dokundu ve “İyi bir deri,” dedi.

“Doğru anlamışsın! Sen ömrü hayatında böyle deri görmemişsindir, aptal herif. Alman malı bu, yirmi ruble ödendi buna.”

Semyon mahcup oldu:

“Haklısınız, nereden göreceğiz biz,” diyebilirdi.

“Doğru. Bu deriden ayağıma uygun çizme dikebilir misin peki?”

“Dikilebilir, sayın bayım.”

Bey bağırdı:

“Doğru, ‘dikilebilir’ Ama önce kime ve nasıl bir deriden diktiğini anlamam lazım. Bir yıl boyunca hiç bozulmayacak, sökülmeyecek, yamulmayacak çizmeler istiyorum. Becere-

bileceksen al bu işi, deriyi de ona göre kes; şayet beceremeyeceksen hiç alma ve hiç kesme. Bak önceden söylüyorum; eğer bir yıldan erken sökülecek ya da yamulacak olurlarsa zindana kapattırırım seni; ama eğer sökülmez, yamulmazlarsa, bir yılın sonunda işçilik için on ruble daha veririm.”

Semyon korkmuş, ne diyeceğini bilemerek dikiliyordu. Bir an Mihail’le göz göze geldi, sonra onu dirseğiyle dürttü ve “Alalım mı, ne dersin?” diye fısıldadı.

Mihail, “al” anlamında kafasını salladı.

Semyon, Mihail’in sözünü dinledi, bir yıl boyunca sökülmeyecek, yamulmayacak çizme dikebileceklerini söyledi beye.

Bey, uşağına seslendi, sol ayağını uzatarak, çizmesini çıkarmasını emretti ona.

“Ölçümü al!” dedi sonra kunduracıya dönerek.

Semyon, on verşok* büyüklüğünde bir kâğıt dikip düzelitti; sonra dizlerinin üzerine çöktü, beyefendinin çorabını kirletmemek için ellerini önlüğüne sildi ve ölçü almaya koyuldu. Semyon, beyin taban ölçüsünü aldı, sonra bacağının yüksekliğini ve baldırını ölçtü, ama kâğıdı yetiremedi. Baldır kütük gibi kalındı adamın.

“Koncu dar yapma sakın.”

Semyon biraz daha kâğıt dikti. Bu sırada bey, çorabının içinde parmaklarını oynatıyor, bir yandan da bu yoksul insanları süzüyordu. Neden sonra Mihail’i gördü.

“Bu adam da kim?” diye sordu Semyon’a.

“Kalfamdır o, çizmeleri o dikecek.”

* 4.4 cm uzunluğunda bir ölçü birimi.

“Bir yıl boyunca bozulmayacak şekilde dik ha,” dedi bey, Mihail’e.

Semyon, kalfasına baktı; Mihail’in beyi değil, hemen arkasındaki köşeyi seyrettiğini gördü; bakışları, orada duran birine takılmıştı sanki. Mihail bu şekilde uzunca bir süre durdu, durdu ve birdenbire gülümsedi; yüzü aydınlanmıştı.

“Ne diye sıntıyorsun, aptal herif?” dedi ona bey. “Zamanında yetiştirmeye bak çizmeleri, sıntacağına...”

Mihail, “Tam zamanında hazır olacaklar,” diye yanıtladı onu.

“Aferin.”

Bey, çizmesini giydi, kürküne sarınıp kapıya yöneldi. Ne var ki eğilmeyi unuttu ve kafasını tavana çarptı.

Küfretti bey, başını ovuşturdu ve arabasına binip gitti.

Bey gidince, Semyon şöyle dedi:

“Çetin cevizmiş doğrusu. Böylesine kütük bile kâr etmez. Neredeyse kafasıyla kapının kasasını kıracaktı, istifini bile bozmadı.”

Matryona şöyle dedi:

“Öyle bolluk içinde yaşayıp da sağlam kalmamak ne mümkün. Bunun gibi çiviye ölüm bile sökemez yerinden.”

❖VII❖

Semyon, Mihail'e, "İşi almasına aldık, ama," dedi "başımızı belaya sokmayız umarım. Malzeme pahalı, bey sinirli. Yanılmayalım sakın. Senin gözlerin daha keskindir, ellerin de benimkilerden daha maharetli artık, hadi bakalım al şu ölçüyü. Sen deriyi biçerken ben de uçları dikip bitiririm."

Mihail, patronunun sözünü dinledi, beyin getirdiği deriyi masanın üzerine serdi, ikiye katladı, eline bir bıçak alıp biçmeye koyuldu.

Matryona, nasıl biçeceğini izlemek için Mihail'in yanına gelip durdu ve adamın yaptığını bakarak hayrete düştü. Matryona da kunduracılık işinden biraz anlıyordu ve Mihail'in malzemeyi çizme dikmek için değil de yuvarlak yuvarlak kestiğini görebiliyordu.

Matryona, işçiyi uyarmak istedi, ama sonra içinden, "Beye nasıl bir çizme dikileceğini anlamamış olmalıyım; herhalde, Mihail benden iyi biliyordur, karışmayayım işine," diyerek sustu.

Mihail deriyi biçti, eline halkayı aldı ve çizme diker gibi iki uçtan değil de ayakkabı diker gibi tek uçtan dikmeye koyuldu.

Matryona buna da şaşırdı, ama karışmaya karar verdi. Mihail ise boyuna dikiyordu. Gün ortasına doğru Semyon ayağa kalktı ve Mihail'in bey malzemesinden ayakkabı dikmiş olduğunu gördü.

Semyon bir feryat kopardı. “Bir yıldır yanımında çalışan ve hiçbir hatasını görmediğim Mihail nasıl oldu da böyle bir iş açabildi başımıza? Bey, şeritli, yüksek, tek parça çizme sipariş etmişti. Mihail ise altlıksız ayakkabı dikmiş, deriyi mahvetmiş. Şimdi ben ne diyeceğim o beye? Böyle bir deriyi bir daha bulamazsın da üstelik.”

Ve şöyle dedi Semyon, Mihail'e:

“Ne yaptın sen böyle kuzum? Beni öldürtmeye mi karar verdin? Bey, çizme siparişi vermişti, sen ne diktin böyle ha?”

Tam Semyon, Mihail'e çıkışırken, kapının çalındığını duydular. Pencereden baktılar; dışarıda bir adam, atını bağlamaya çalışıyordu. Kapıyı açtılar; beyin uşağıydı bu.

“İyi günler!” diye selamladı onları.

“İyi günler. Ne istemiştiniz?”

“Hanımefendi, çizme işi için yolladı.”

“Çizme işi mi?”

“Evet, çizme işi! Beyimize çizme gerekmiyor artık. Beyimiz sizlere ömür.”

“Ne diyorsun!”

“Sizden ayrıldıktan sonra evine varamadan arabanın içinde öldü. Eve yanaşınca kendisini indirmek için kapıyı açtık, çuval gibi devriliverdi; uyuşmuş, ölü vaziyette yatıyor, arabadan çıkarana kadar canımız çıktı. İşte hanımefendi beni size yolladı. ‘Kunduracıya git, bir bey gelip çizme için malzeme bırakmıştı, de, çizme artık gerekmiyor, bir an önce ölünün ayaklarına giydirilmek üzere ayakkabı dikmesini söyle,’ dedi. Hazır olana kadar da bekleyecektim. İşte bu yüzden geldim yanınıza.”

Mihail, deriden artan parçaları toplayıp rulo haline getirdi, sonra hazır ayakkabıları

alıp birbirlerine srtt, nlĞyle silip uşağa uzattı. Uşak, ayakkabıları aldı:

“Hoşça kalın, ustalar! İyi Ėnler size!” diyerek gitti.

❖VIII❖

Yıllar yılları kovaladı. Aradan geçen altı yılın sonunda Mihail hâlâ Semyon'un yanında yaşıyordu. Yine eskisi gibi hiçbir yere gitmiyor, gerekmedikçe konuşmuyordu. Bu arada o ana kadar yalnızca iki kere gülümsediği görülmüştü: İlk kez, kadın kendisine yemek verdiğinde, ikinci kez çizme sipariş eden beyin karşısında. Semyon, işçisiyle ne kadar övünse azdı. Nereden geldiğini de sormuyordu ona artık; tek korktuğu, Mihail'in bir gün kendisini bırakıp gitmesiydi.

Yine bir gün evlerinde oturuyorlardı. Ev sahibesi ocağın içine tencere koyuyor, çocuklar bir sıradan diğerine koşturuyor, ara sıra da camdan dışarıya bakıyorlardı. Semyon pencerelerden birinin önünde oturmuş çizme dikeyiyor, diğerinin önünde ise Mihail topuk takıyordu.

Oğlanlardan biri, Mihail'in oturduğu sıraya yanaştı, omzuna dayanıp pencereden sokağı izlemeye koyuldu.

"Mihail Amca, bak," dedi neden sonra, "tüccar kadınla kızları geliyorlar, galiba bizim eve girecekler. Hem kızlardan biri topal."

Çocuk bunu söyler söylemez Mihail elindeki işi bırakıp pencereye yöneldi, dışarıya baktı. Semyon şaşırmıştı. Hiç dışarıyla ilgilenmeyen Mihail, pencereye yapışmış, bir şey

görmeye çalışıyordu. Semyon da sokağa bir göz attı, bir kadının avlusuna girmekte olduğunu fark etti. Temiz giyimliydi bu kadın, iki kız çocuğunu ellerinden tutmuştu, ikisinin de üzerlerinde kürk, başlarında halı desenli eşarplar vardı. Kızlar birbirlerine benziyorlardı, birini diğerinden ayırt etmek olanaksızdı. Yalnız birinin sol ayağı topaldı, yürürken aksıyordu.

Kadın, kapı önündeki basamakları tırmandı, sofaya girdi, kapıyı yokladı, tutup açtı. Önden kızları geçirdi, sonra da kendisi girdi.

“İyi günler, iyi insanlar!”

“Buyurunuz. Ne istemiştiniz?”

Kadın masanın yanına oturdu. Kızlar, kadının dizlerine sokuldular; yabancılardan ürkmüşlerdi.

“Kızlara baharlık potin diktirecektim.”

“Olur, dikebiliriz. Gerçi bu kadar küçüklerini hiç dikmemiştik, ama yaparız bir şeyler. Şeritli dikilebilir, yahut ketenden tek parça. İşte ustam Mihail.”

Semyon, Mihail'e baktı; Mihail'in işini bırakmış oturduğunu, bakışlarını kızlardan ayırmadığını gördü. Semyon, Mihail'in bu haline şaşmıştı. “Kızlar gerçekten de güzeller, kara gözlüler, tombul, al yanaklılar; kürkleri de, eşarpları da güzel,” diye düşündü, yine de Mihail'in neden onlara bu şekilde, sanki onları daha önceden tanıyormuşçasına baktığını anlayamıyordu.

Semyon şaşırdı ve kadınla konuşmaya, anlaşmaya girişti. Sonra ölçü almaya hazırlandı kunduracı. Kadın, topal kızı kucağına aldı ve şöyle dedi:

“Bundan iki ölçü al; aksak ayağına bir

potin, diğetine üç potin dik. Ayakları aynıdır ikisinin, ikiz bunlar.”

Semyon ölçüyü aldı ve topal kıza bakarak sordu:

“Ne geldi bunun başına? Ne kadar da güzel bir kız. Doğuştan mı böyle?”

“Hayır, annesi ezdi ayağını.”

Matryona da lafa karıştı, kadının kimlerden olduğunu, çocukların ana babalarını öğrenmek istiyordu, sordu:

“Sen anneleri değil misin ki?”

“Ben anneleri de, akrabaları da değilim, hanımcıgım, başkasının bu çocuklar, evlatlıkları.”

“Kendi çocukların değiller, ama yine de onlara sahip çıkıp bakmışsın ha!”

“Nasıl sahip çıkmam, ikisini de kendi sütümle büyüttüm. Benim de bir çocuğum vardı, Tanrı yanına aldı. Onunla bile bunlar kadar ilgilenmemiştim.”

“Kimin peki bu kızlar?”

Kadın anlatmaya koyuldu.

“Altı sene önceydi,” dedi, “aynı hafta içinde bu iki çocuk, sahipsiz kaldılar; babaları salı gününü gömüldü, cuma gününü de, anneleri peşinden gitti. Bu iki yetim, babalarını üç gün görebildiler, anneleri bir gün bile yaşamadı. Kocam ve ben o zamanlar çiftçilikle geçiniyorduk. Komşuyduk bunlarla, avlularımız iç içeydi. Babaları yalnız bir adamdı, ormanda çalışırdı. Üzerine ağaç düşürmüşler bir gün; enlemesine devrilmiş ağaç, tam göğsüne denk gelmiş, ezmiş. Köye kadar canlı getirdiler, ama vardıkları gibi de can verdi. Karısı da aynı hafta ikiz doğurmasın mı? İşte bu kızları... Yoksulluk, yalnızlık derken, kadın bir başına kaldı, yanında ne bir yaşlı, ne de bir genç kız vardı yardım edecek. Doğurduğu gibi de, yalnız başına öldü.

Bir sabah komşuyu ziyarete gittim. Evlerine girdiğim anda da cancağzım kaskatı keşildi. Ölürken kızlardan birinin üstüne yığıldı. İşte bu çocuğun bacağını ezdi. Köylüler toplandı, yıkayıp sakladılar ölüyü, tabutunu yaptılar, toprağa verdiler. Hepsi iyi insanlardı. Bu kızlar ortada kaldılar. Ne yapacaksın? Kadınların arasında bebek emziren tek kadın bendim. İlk oğlumu sekiz haftadır emziriyordum. Bir süreliğine diye kızları da yanıma aldım. Erkekler

toplandı, çocukları ne yapacaklarını düşün-
düler, düşündüler ve en sonunda bana şöyle
dediler: 'Sen, Marya, şimdilik kızları yanında
tut, bize de zaman ver, düşünelim ne yapa-
cağımızı.' Sağlam olan kızı bir kere emzirdim,
topal olanı emzirmedi bile, hayatta kalacağı-
nı sanmıyordum. Ama sonradan düşündüm:
Zavallı küçük meleğin ne suçu var? Acıdım,
onu da emzirmeye başladım. Bir kendiminki,
bir de bu ikisi, etti mi sana üç çocuk? Üçünü
de emzirdim! Gençtim, gücüm yetiyordu, iyi
de besleniyordum. Tanrı bol süt vermiş ola-
cak, göğüslerimden taşıyordu. Bazen ikisini
aynı anda emzirirdim, üçüncü sırada bekler-
di. Birisi doyup bırakınca üçüncüyü alırdım
kucağıma. Tanrı öyle istemiş olacak, bu iki-
sini büyüttüm, kendiminkini iki yaşındayken
toprağa verdik. Başka da çocuk vermedi bize
Tanrı. Durumumuz da giderek düzeliyordu.
İşte şimdi hepimiz değirmende, tüccarın ya-
nında yaşıyoruz. Maaşımız yüklü, yoksulluk
çekmeden geçinip gidiyoruz. Ama çocuğumuz
olmadı başka. Bu kızlar olmasa nasıl yaşardım
ben kim bilir! Nasıl sevmeyeyim ben onları! Yü-
reğime tek merhem onlardır!"

Kadın bir koluyla topal kızı, diğeriyle öteki-
ni kendisine çekti, bir yandan da gözlerindeki
yaşları silmeye çalışıyordu.

Matryona iç geçirdi ve şöyle dedi:

"Eskiler boşuna söylememiş: 'Anasız ba-
basız yaşanır ama, Tanrısız yaşanmaz' diye."

Böyle konuştular biraz, sonra kadın git-
mek üzere ayağa kalktı; ev sahipleri onu yolcu
etti. Ve Mihail'e baktılar. Mihail, ellerini dizle-
rinin üzerinde kavuşturmuş oturuyor, tavana
bakıyor, gülümsüyordu.

Semyon işçisinin yanına gitti: “Neyin var, Mihail!” dedi. Mihail, oturduğu sıradan kalktı, işini bir kenara bıraktı, önlüğünü çıkardı, ev sahibiyile karısını selamladı ve şöyle dedi:

“Bağışlayın beni, ev sahipleri. Tanrı bağışladı, varın siz de bağışlayın.”

Ev sahipleri, Mihail’den bir ışık yükseldiğini gördüler. Ve Semyon ayağa kalktı, Mihail’i selamladı ve şöyle dedi ona:

“Görüyorum ki Mihail, sıradan bir insan değilsin sen, yanımızda tutamam seni ve sorular da soramam sana. Yalnız bana bir tek şeyi söyle: Neden seni bulup eve getirdiğimde kederliydin de, kadın sana yemek verince gülümsedin ve yüzün aydınlandı? Ve neden bey çizme siparişi verirken, ikinci kez gülümsedin ve o zamandan beri yüzün biraz daha aydınlandı? Ve neden şimdi, kadın kızları getirdiğinde üçüncü kez güldün ve büsbütün aydınlandın? Söyle bana, Mihail, sendeki bu ışık nereden geliyor ve neden üç kez gülümsedin?”

Ve Mihail yanıtladı:

“Benden ışık geliyor çünkü cezalandırılmışım ve bugün Tanrı bağışladı beni. Üç kez gülümsedim çünkü Tanrı’nın üç sözünü öğrenmem gerekiyordu ve öğrendim. İlk sözü, karın bana acıdığında öğrendim ve o zaman ilk kez gülümsedim. İkinci sözü, zengin adam

çizme siparişi verirken öğrendim ve ikinci kez gülümsedim ve şimdi, kızları gördüğümde en son, üçüncü sözünü öğrendim ve üçüncü kez gülümsedim.”

Ve Semyon şöyle dedi:

“Söyle bana, Mihail, Tanrı seni ne için cezalandırdı ve Tanrı'nın üç sözü nedir? Söyle ki, bileyim.”

Ve Mihail şöyle dedi:

“Tanrı beni, sözünden çıktığım için cezalandırdı. Ben göklerde melektim ve Tanrı'nın sözünden çıktım. Tanrı beni bir kadının ruhunu almam için yeryüzüne gönderdi. Yeryüzüne indim, baktım: Bir kadın hasta yatıyor, ikiz doğurmuş, iki kız çocuğu... Çocuklar, annelerinin dibinde kıvranıyorlar ve göğsüne alamıyor onları anneleri. Kadın beni görünce, ruhu için geldiğimi anladı ve ağlayarak şöyle dedi: 'Tanrı'nın meleği! Kocamı daha yeni gömdük, ormanda ağaç düştü üzerine. Ne kız kardeşim var, ne teyzem, ne ninem; bu yetimleri büyütecek kimsemiz yok. Alma ruhumu ne olur, bırak da çocuklarımı kendim yedirip içireyim, ayakları üzerinde durur hale getireyim! Çocuklar, anasız babasız yaşayamaz!' Kadının sözlerini dinledim, sonra çocuklardan birini göğsüne yaklaştırdım, diğerini kucağına verdim ve göklere, Tanrı'nın yanına döndüm. Tanrı'nın yanına döndüm ve şöyle dedim ona: 'Loğusanın ruhunu alamadım. Babanın üzerine ağaç düşmüş, anne ikiz doğurmuş ve canını almamam için yalvarıyor: Bırak çocuklarımı yedirip içireyim, ayakları üzerinde durur hale getireyim. Çocuklar, anasız babasız yaşayamaz, diyor. Kadının ruhunu almadım.' Ve Tanrı şöyle dedi bana:

‘Git ve kadının ruhunu al; sonra şu üç sözümü öğreneceksin: İnsanda ne vardır? İnsanın içinde ne vardır? Ve insan ne ile yaşar? Öğrendiğin zaman göklere döneceksin.” İşte böylece yeryüzüne geri döndüm ve loğusanın ruhunu aldım. Bebekler, göğüslerden kayıp düştü. Ölü beden yatağına, kızlardan birinin üzerine yığıldı, bacağını ezdi. Köyün üzerinde yükseldim, aldığım ruhu Tanrı’ya götürmek istiyordum ama, birdenbire rüzgâra kapıldığımı, kanatlarımdan sarkıp düştüğümü duydum ve ruh, Tanrı’ya yalnız gitti, bense yol kenarına, toprağına düştüm.”

❖XI❖

Ve Semyon ile Matryona, giydirip besledikleri adamın kim olduğunu, kimin kendileriyle aynı evde yaşayıp çalıştığını anlayınca korku ve sevinçten ağladılar.

Ve melek şöyle dedi onlara:

“Tarlada bir başıma ve çıplak kaldım. Eskiden yoksulluk nedir bilmezdim, soğuk ve açlığı da bilmezdim. İnsan oldum ve acıktım, ve soğuktan dondum ve ne yapacağımı hiç bilmiyordum. Tarlanın ortasında Tanrı için dikilmiş bir çan kulesi gördüm, içinde saklanmak istedim. Kulenin kapısı kilitliydi ve içeri girilemiyordu. Ben de rüzgârdan korunmak için kulenin arkasına oturdum. Akşam oldu acıktım, soğuktan donuyordum. Ansızın yolda birinin yürüdüğünü işittim; elinde çizmeler vardı gelenin, kendi kendisiyle konuşuyordu. Ve insan olduğumdan beri ilk kez bir ölümün yüzüne baktım ve o kadar korktum ki bu yüzden, bakışlarımı çevirdim. Ve bu insan, bedenini kış soğuğundan nasıl koruyacağını, karısını ve çocuklarını nasıl doyuracağını soruyordu kendisine. Ve şöyle düşündüm ben: ‘Soğuk ve açlıktan mahvoluyorum; yoldan geçen bu adam da benden farklı değil, karısıyla kendisine alması gereken kürkten, kazanması gereken ekmek parasından söz edip duruyor. Bana yardım etmesi olanaksız.’ İnsanın,

beni görünce surati asildi, o zaman daha da korkunç göründü gözüme ve önümden geçip gitti. Ve  aresizli e kapildim ben. Fakat birdenbire, adamın geri döndüğünü duydum. Baktım ona, ama hayır, az önceki adam olamazdı bu; onun yüzünde ölüm vardı, yanıma gelen adam ise canlıydı ve yüzünde Tanrı'yı görebiliyordum. Beni giydirdi, evine götürdü. Eve geldik, bizi karşılamaya bir kadın çıktı ve konuşmaya ba ladı. Kadın, adamdan daha da korkunçtu, a zından ölüm kokusu yayılıyor-du ve ben bu kokudan nefes alamaz hale gelmi tim. Beni so u a geri göndermek istiyordu kadın ve biliyordum ki, istediğini yapabilirse ölecekti. Ve birden kocası ona Tanrı'yı hatırlattı ve kadın de i iverdi birden. Ve karnımızı doyurduktan sonra bana baktığında, ben de ona baktım; ölüm yoktu artık yüzünde, canlıydı o ve onda da Tanrı'yı gördüm.

Ve Tanrı'nın ilk sözünü anımsadım: 'İnsanın içinde ne olduğunu   reneceksin.' Ve insanda sevgi olduğunu öğrendim. Ve Tanrı bana sözlerini açıklamaya ba ladığı için sevindim ve ilk kez gülümsedim. Ama her şeyi   renememi tim daha. İnsana neyin verilmediğini ve insanın ne ile yaşadığını anlayamıyordum henüz.

Bir yıl yanınızda kaldım. Ve günlerden bir gün çizme siparişi vermek isteyen bir adam geldi buraya; öyle çizmeler istiyordu ki, bir yıl boyunca hiç bozulmasın, s k lmesin, yamulmasın. Ona baktım ve birdenbire omzunun gerisinde durmakta olan arkada ımı gördüm; ölüm mele iydi bu. Benden başka hiç kimse göremiyordu onu, ama ben kendisini tanıyor ve daha güneş batmadan zengin adamın

ruhunu alacağını biliyordum. Ve şöyle düşündüm: 'İnsan bir yıl sonrasını düşünüyor, oysa yalnızca akşama kadar yaşayacağını bilmiyor.' Ve Tanrı'nın diğer sözünü hatırladım: 'İnsana neyin verilmediğini öğreneceksin.'

İnsanın içinde neyin olduğunu öğrenmiştim. Şimdi de insana neyin verilmediğini öğreniyordum. İnsana, bedeni için neye gereksinim duyduğunu bilme yetisi verilmemişti. Ve bir kez daha gülümsedim. Arkadaşım olan meleği gördüğüme ve Tanrı'nın bana bir sözünü daha açıkladığına sevinmiştim.

Fakat hâlâ bilmediğim bir şey daha vardı. İnsanın ne ile yaşadığını öğrenememiştim hâlâ. Ve bütün bu zaman boyunca hep Tanrı'nın bana son sözünü açıklayacağı anı bekleyerek yaşadım. Ve altıncı yılımda kadın ve ikiz kızlar geldi evimize; kızları hemen tanıdım ve kadının anlattıklarından nasıl hayatta kaldıklarını öğrendim. Öğrendim ve şöyle düşündüm: 'Anaları, çocuklara bakabilmesi için canını almamamı istemiş ve ben de ona inanmışım. Çocukların anasız babasız yaşayamayacaklarını düşünmüştüm, oysa işte yabancı bir kadın besleyip büyütmüş onları.' Ve kadın bu yabancı çocuklara sevgiyle bakıp da ağlamaya başlayınca, onda Tanrı'yı gördüm ve insanın ne ile yaşadığını anladım. Tanrı'nın bana son sözünü de açıkladığını ve beni bağışladığını görünce üçüncü kez gülümsedim."

❖XII❖

Ve meleğin bedeni çıplaklaştı ve ışıkla tekrar giyindi. öyle ki çevresindeki insanlar bakamıyorlardı artık ona; ve daha yüksek sesle konuşmaya başladı melek, sanki ondan değil de göklerden geliyordu ses. Ve şöyle dedi melek:

İnsanın, kendisini düşünerek değil, sevgi ile yaşadığını öğrendim.

Anne, çocuklarının hayatta kalmak için neye gereksinim duyduklarını bilme yetisine sahip değildi. Ve hiçbir insan, akşama canlı ayakları için çizmeye mi, yoksa ölü ayakları için ayakkabıya mı gereksinim duyacağını bilemez.

İnsan olduğum zaman, kendimi düşündüğüm için değil, yoldan geçen adam ve karısının yüreklerinde sevgi bulunduğu için ve bana acıdıkları için hayatta kalmıştım. Yetimler de birileri onları düşündüğünden değil, yabancı bir kadının yüreğinde onlara verecek kadar sevgi bulunduğu ve kendilerini çok sevdiği için hayatta kalmışlardı. Ve bütün insanlar da kendilerini düşündüklerinden değil, insanın içinde sevgi bulunduğu için hayattalar.

Eskiden, Tanrı'nın insanlara hayat verdiğini ve yaşamalarını istediğini bilirdim. Şimdi bir şeyi daha öğrendim.

Anladım ki, Tanrı, insanların ayrı ayrı ya-

şamalarını istemiyordu ve işte bu yüzden de herkesin kendisi için neye gereksinim duyduğu bilgisini gizlemişti onlardan. Tanrı, insanların birlikte yaşamalarını istiyordu ve işte bu yüzden onlara her biri ve herkes için neyin gerekli olduğu bilgisini açıklamıştı.

Anladım ki, insanlar kendilerini düşünerek hayatta kalabileceklerini sanıyor ve aldanıyorlar, çünkü insan yalnızca sevgiyle yaşar. Kim sevgi içindeyse, Tanrı da içindedir, çünkü Tanrı, sevgidir.”

Ve melek, Tanrı'yı övdü ve sesiyle bütün evi titretti. Ve tavan aralandı ve ateşten bir sütun, yerden göğe kadar yükseldi. Semyon, karısı ve çocukları yere düştüler. Ve meleğin sırtında kanatları belirdi ve melek göklere yükseldi.

Ve Semyon kendisine geldiğinde evleri eski haline dönmüştü, içeride aile fertlerinden başka kimsecikler yoktu.

Tolstoy *İvan İlyiç'in Ölümü*, *Kreutzer Sonat*, *Şeytan* gibi eserlerinde olduğu gibi, bu uzun öyküsünde de hayata direnmenin manevi kaynağını arıyor. Feodal ilişkilerin gitgide çözüldüğü, tüm toplumsal katmanların bir altüst oluş yaşadığı Çarlık Rusyası'nda, yoksulluk ve baskı altında ezilen insanın, Tanrı'nın verdiği "sevgi" için yaşaması gerektiğini hatırlatan Tolstoy, kutsal kitaplarda sıkça rastlanan "kıssadan hisse" öykü biçimine başvuruyor. Tanrı'nın ölüm meleği Mihail'in yoksul insanlar arasına karıştığı bu öykü, sevimli ve fantastik olduğu kadar, hayatı olduğu gibi anlatmasıyla "gerçekçi" de.

İnsan Ne ile Yaşar: Küçük insanın büyük yüreği.

HIZLI VE KOLAY OKUMA TEKNİĞİNE UYGUN PRATİK EBAT
ÖZGÜN ÖNSÖZLE SUNUM, AKADEMİK ÇEVİRİ ANLAYIŞI
GÖZÜ AZ YORAN LACİVERT YAZI, GRİ ZEMİN BASILMIŞTIR

BORDO SİYAH

YÜKSEK KALİTE UYGUN FİYAT
TAM METİNDİR ● 2 TÜRK LİRASI

YETKİN KADRO HAZIRLAMIŞTIR, ÖZGEÇMİŞLERİ KÜNYEDEDİR